

УДК 372.881.111.1; 378; 811

Пащенко Ю.П. к.б.н., Колесніков М.О. к.с.г.н.
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ГРУПОВИХ МЕТОДІВ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗВО

Анотація У статті приведена характеристика використання інноваційних групових методів у навчанні англійської мови здобувачів вищої освіти, проведено дослідження розробки групових методів в сучасній науці, проаналізовано особливості підготовки майбутніх викладачів англійської мови до професійної діяльності.

Ключові слова: групові методи, здобувачі вищої освіти, навчання англійської мови.

Постановка проблеми. Проблема дослідження форм і методів найбільш ефективно організації освітнього процесу, що відображає активну й творчу взаємодію викладача і студентів, не нова, адже відповідає на запитання «яким чином навчати?». Однак, досліджуючи форми і методи організації іншомовної мовленнєвої діяльності здобувачів вищої освіти, проблема актуалізується, адже сучасний ринок праці висуває до майбутніх фахівців дуже високі вимоги. Всі визначені суспільством вимоги враховано освітньо-професійними й освітньо-науковими програмами вишів, проте суттєвим для викладачів ЗВО залишається необхідність створити такі умови навчання, за яких би кожен студент успішно навчався, працював в команді з іншими студентами, виявляючи креативність, брав на себе відповідальність за вирішення конкретних завдань, розвивав свій інтелект і був готовим до творчої самореалізації.

Тому використання групових форм і методів навчання на заняттях іноземної мови – це не примха, а необхідність і вимога сьогодення. До інтерактивних методів навчання у виші відносять: фронтальну, індивідуальну та групову роботу [1, с. 10].

На жаль, впровадження новітніх сучасних технологій навчання в іншомовний освітній процес вищої школи інколи зазнає проблем. Вони виникають внаслідок відсутності досвіду практичного використання різноманітних методів групового навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Означене питання висвітлюється на сторінках наукових досліджень науковців (Д. Брунер, М. Шерід (США), В. Оконь, Я. Бартецький (Польща), Є. Раум, Є. Фурман (Німеччина), З. Фабріан (Угорщина), Т. Хюсен і А. Шелунд (Швеція), М. Ціпро (Чехія та Словаччина), М. Андреева, І. Марев (Болгарія) та інші), які вивчають зміст,

організацію спільної діяльності, структуру і склад навчальних груп, взаємовплив учасників спільної навчальної діяльності.

Формулювання цілей статті. Отже, достатня розробленість у сучасній методиці проблеми ефективного використання групових, зокрема інтерактивних методів роботи в навчанні іноземної мови – з одного боку, та недостатнє практичне впровадження різноманітних методів групового навчання – з іншого й обумовлює вибір теми дослідження.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування доцільності та ефективності застосування групових форм іншомовної навчальної діяльності здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу досліджень. Організація фронтальної роботи зі здобувачами вищої освіти вимагає від викладача орієнтації, головним чином, на рівень «середніх» студентів. Згідно з цим рівнем володіння студентами іноземною мовою обираються темп роботи, визначається обсяг та рівень складності навчального матеріалу. Якщо взяти за основу тільки фронтальну форму роботи на занятті, то таке навчання негативно позначається на студентах з нижчим і вищим рівнем володіння мовою. Спілкування студентів відбувається лише за ініціативою викладача [2, с.8-9].

Правильно організована групова діяльність здобувачів вищої освіти компенсує всі недоліки фронтальної та індивідуальної форм роботи на занятті з іноземної мови, адже це – форма організації іншомовного освітнього процесу в малих групах студентів, об'єднаних загальною метою при опосередкованому керівництві викладача і співпраці між собою. Групова мовленнєва діяльність не ізолює учасників групового навчання один від одного, а, навпаки, дає змогу кожному реалізувати природне прагнення до комунікації, співпраці та взаємодопомоги [3, с.89].

Застосування групових методів навчання іноземної (англійської) мови потребує спеціальної побудови освітнього процесу. Зазвичай структура заняття з англійської мови із застосуванням групових форм роботи складається з чотирьох послідовних етапів.

По-перше, *підготовка*, яка передбачає організаційні моменти (розробка дидактичних матеріалів, підготовка необхідних технічних засобів, аудиторії тощо).

На другому етапі здобувачам вищої освіти пояснюються *правила проведення групової взаємодії*, викладач ознайомлює студентів з метою заняття, з проблемою, яку студентам слід обговорити і вирішити, відбувається розподіл на групи і розподіл ролей та обов'язків студентів, про час, відведений на досягнення спільного рішення.

Третім етапом є *власне вирішення здобувачами вищої освіти порушених проблем* і наданих викладачем ситуацій під час групових обговорень. Обов'язковою вимогою цього етапу є самостійний або груповий пошук рішень, формування і формулювання відповідей.

Четвертий етап науковці [4, с. 7-11] називають етапом *рефлексії та висвітлення результатів групового обговорення*. Обов'язковим на цьому етапі є

продукування студентами результатів групової взаємодії, їх обговорення, організація зворотного зв'язку: якісна оцінка наданих результатів, їх критичний аналіз.

В. Дяченко називає різні види груп, які зазвичай формуються для організації такого кооперативного навчання. Першим видом науковець називає вид, в якому *студенти з різним рівнем володіння мовою* поєднуються в одну групу. Таке поєднання, як вважає Дяченко-Богун [5], забезпечує максимальну взаємодію між студентами з різними здібностями, студенти з нижчим рівнем володіння попадають під контроль тих, що мають вищий рівень володіння мовою. Така сумісна іншомовна діяльність допомагає здобувачам вищої освіти отримати максимум іншомовних знань і досвіду.

Наступний вид групування студентів – *однорідні групи*. Ця кооперативна взаємодія реалізується всіма студентами, які володіють іноземною мовою приблизно на одному рівні. Залежно від наданих завдань і порушених для обговорення проблем в деяких ситуаціях найбільш ефективною є іншомовна взаємодія студентів з однаковими іншомовними здібностями. Третім видом такої групової діяльності є *базові групи*, які формує сам викладач і на тривалій строк.

Самостійність викладача у виборі членів групи пояснюється особливостями й складністю питань, що виносяться на обговорення, різним рівнем активності студентів та їх рівнем володіння мовою, їх комунікативною спроможністю або компетентністю. Враховуються також емоційний характер і статус студента в навчальній групі, його самооцінка та ін. Викладач може визначити вищезазначені особливості студентів, спираючись на власні спостереження, анкетування, бесіди зі здобувачами вищої освіти тощо. Такий розподіл на групи здійснюється за принципом попереднього добору групи, тобто, коли викладач бере до уваги всі вище зазначені показники. Їх врахування дозволяє створити гарні умови для підготовки здобувачів вищої освіти до роботи в малих групах. Істотним моментом у створенні навчальних груп за таким принципом є її склад.

Найбільш соціально виправданим розподілом студентів на групи є вид – *довільні групи*. Вони обираються за принципом випадковості. Студенти розподіляються за довільною ознакою (самостійно обрати завдання з числа запропонованих, і якщо вони ті самі – студенти об'єднуються в групу для їх вирішення, зібрати частини завдань, картинок, пазлів, назвати улюблених музикантів, захоплення тощо) [6]. Викладачі-практики вважають принцип випадковості найбільш ефективним, адже при такому розподілі в одній групі можуть опинитися студенти з різним рівнем володіння іноземною мовою, виконуючи колективне завдання, здобувачі освіти навчають один одного.

Група науковців вважає, що розподіл студентів також можна робити, враховуючи їх особистісні характеристики, тобто за таким показниками: навчальні можливості здобувачів вищої освіти (найвищі, високі, середні, низькі); пізнавальні інтереси (високі, середні, немає); інтерес до навчальних тем про-

тягом семестру/навчального року; професійний інтерес здобувачів вищої освіти; види спілкування в групі [7, с. 240].

До пріоритетів групової роботи на занятті англійської мови відносять можливість інтенсифікації і оптимізації освітнього процесу, який яскраво демонструє міжособистісні стосунки, які не спостерігаються під час індивідуальної роботи: комунікація, взаємна довіра і вплив, партнерська підтримка і взаємодопомога [8]. Створене під час групової діяльності «іншомовне середовище», наближене до реальних, є також пріоритетом роботи в групі у порівнянні з іншими методами, адже здобувачі освіти «приміряють на себе» життєву ситуацію, в якій треба поводитись природно і вирішувати засобами спілкування.

Групова форма навчальної взаємодії виконує ряд функцій в освітньому процесі. Вона створює умови для позитивної мотивації, адже під час групової взаємодії активізується мовленнєві можливості всіх виконавців. Завдяки груповим методам навчання створюються умови для оволодіння студентами різними формами взаємодопомоги під час вирішення навчальних проблем. У груповій роботі студенти демонструють високі результати засвоєння іншомовних знань і формування мовленнєвих умінь. Студенти з вищим рівнем володіння іноземною мовою виконують більший обсяг завдань, крім того їх завдання є складнішими у порівнянні з іншими студентами. Виховна функція групової взаємодії формує колективізм, гуманні якості особистості студента. Організаційна функція навчання за груповими методами полягає в розвитку стратегічних умінь розподіляти обов'язки, адекватно ситуації спілкування обирати мовленнєвий матеріал, слухати і розуміти співбесідників [9, с. 7-8].

У процесі групової роботи викладач також виконує певні функції, до яких відносять: контроль за ходом роботи студентів у групах; консультацію студентів з питань, що виникають в ході обговорення; відповіді на запитання студентів, якщо вони не стосуються безпосередньо вирішення питання; координацію мовленнєвої діяльності студентів, при необхідності допомогу окремим студентам чи групі в цілому.

Отже, результат групової взаємодії залежить і від професійних і особистих якостей викладача, і від іншомовних можливостей і бажання студентів працювати спільно і досягати мети заняття. Оволодіння вміннями групової діяльності з одного боку розвиває у викладачів професійні навички й уміння, у здобувачів вищої освіти – удосконалюють їх іншомовні здібності.

Враховуючи думку науковців, що групові методи навчання на заняттях англійської мови орієнтовані на розвиток навичок розумової діяльності, самостійності думок і умінь відстоювати власну точку зору, умінь розуміння один одного (аудіювання англійською мовою), умінь монологічного мовлення під час продукування власної думки і вмінь діалогічного мовлення під час дискусії, тобто колективного обговорення проблеми і пошуку шляхів її вирішення, креативності студентів, навичок активної мовленнєвої взаємодії з іншими учасниками дискурсу, вироблення критичного ставлення до інформації

інших і до власної позиції, уміння визнавати свої помилки, своєчасно виправляти їх, уміння бачити і позитивне, і негативне в обговоренні, порівнювати себе з іншими й адекватно оцінювати свою роль в команді, викладачеві слід пропонувати здобувачам вищої освіти для вирішення проблеми, пов'язані з їх життям [10, с. 139-141]. Ці проблеми мають відповідати їх інтересам, потребам, запитам і мовленнєвому досвіду і цим самим мотивувати студентів на спілкування [11, с. 65].

До групових методів навчання відносять евристичні бесіди, рольові ігри, дискусії, інформаційні програми, телешоу, підготовку з подальшим проведенням творчих заходів, підготовку тематичної стіннівки чи альбому (про видатного українського/англійського митця, режисера, письменника тощо), обговорення певної дилеми, «мозковий штурм (командний)», створення (з паралельним обговоренням і подальшою презентацією) «скрайбінгу», висловлювання за «попс формулою», метод «шести капелюхів», «світове кафе» та інші.

На велику увагу заслуговують інноваційні групові методи навчання іноземних мов [12, 13, 14].

До нових активних методів навчання здобувачів вищої освіти можна віднести «інтелект-карти», або «ментальні, розумові карти, карти пам'яті», які студенти складають разом, обговорюючи, яку саме інформацію вони бажають висвітлити в цій карті. Одним із засновників цих карт пам'яті був Т. Б'юзен, який за допомогою цих карт «змусив мозок працювати». Т. Б'юзен надав декілька порад щодо її розробки, головною з яких є провідний образ або явище, який складається з інших компонентів і з якого і треба починати; всі зазначені компоненти явища, що обговорюється, розташовуються за годинниковою стрілкою. Корисним для оформлення інтелект-карти є використання різнокольорових маркерів (олівців, фломастерів тощо). Це надає їй емоційного забарвлення та сприяє своєрідному сприйняттю.

Груповий метод «Скрайбінг» є новим і тому малознайомим. Проте знайомство з його структурою дозволило дійти висновків, що ця форма організації навчальної діяльності студентів є, по-перше, достатньо креативною й інформативною, по-друге, яскравою і доступною, по-третє, його можна підготувати у зручній для студентів формі (мальований, магнітний, комп'ютерний, аплікаційний) залежно від можливостей студентів і здібностей. Проте сприйняття інформації за такими «скрайбінгами» завжди мотивує аудиторію студентів до сприйняття, допомагає зосередитися на проблемах, що висвітлюються, цим самим стати активним учасником комунікації.

Груповий метод «Ділова гра» є популярною серед студентів вишів, адже допомагає їм виявити свої професійні якості, вирішувати проблеми, пов'язані з майбутньою кар'єрою.

Груповий метод «Попс-формула» є ефективним у плані навчання логічного мислення і викладу думок студентами англійською мовою. Кожен студент, який бере участь у обговоренні певної проблеми, має висловити свою позицію – **П**, оперуючи словами (*I think.../I imagine.../ I believe...*), обґрун-

тувати свою точку зору, свою думку – **O**, обов'язково використовуючи *because.../ ...as...* та інші фрази та вислови; навести приклад – **P** за допомогою словосполучень: *for example.../ such as...* і прослухавши висловлювання всіх, сформулювати висновок – **C**, *So....*. Цей груповий метод навчання потребує володіння студентами фактичним матеріалом і тому його слід використовувати на завершальному етапі вивчення теми.

Складним, проте цікавим для здобувачів вищої освіти є метод «Шести капелюхів». Складним, тому що від одного й того самого студента (висловлювання відповідно кольору капелюха з постійною зміною останнього) очікується висловлювання думки з шести різних позицій однієї й тієї самої проблеми, як-от: факти, правила і порядок висвітлювання проблеми, знаходження креативних ідей для вирішення, аналіз і критика почутого раніше і визначення трьох найбільш важливих моментів, зв'язок почутого з почуттями, що викликаються і знаходження цінностей і переваг. Отже, непідготовлені студенти не зможуть спонтанно залучитися до такої форми обговорення і знаходження раціонального вирішення проблеми. Проте, підготувавши студентів належним чином, можна досягти добрих результатів на занятті.

Груповий метод «Світове кафе» пропонує свого роду постер, в якому здобувачам вищої освіти запропоновано різні види групової діяльності на занятті: висловити власну думку, визначити головну ідею, обґрунтувати свій вибір, прослухати інформацію і зрозуміти, відпочити, поєднати різні ідеї в одну тощо.

Формат організації такої групової взаємодії студентів нагадує звичайний план-конспект заняття, який викладач розробляє для себе. Але – це план роботи студентів на занятті, зроблений в креативній формі і орієнтований на вивчення студентами нового іншомовного матеріалу, розвиток у них мовних навичок і мовленнєвих умінь спілкування (аудіювання, говоріння (монолог/полілог). Використання цього методу буде ефективним на етапі актуалізації опорних знань студентів з теми, що вивчається, адже за допомогою «Світового кафе» вони ще накопичують знання і факти, вчать вибирати головне, акумулювати ідеї, групувати різні ідеї в одну.

Груповий метод «Ток-шоу» є також не новим, проте дуже популярним серед студентів. За допомогою цього методу можна порушувати будь-які проблеми з навчальної теми і жваво (якщо студенти готові) обговорювати їх в командах учасників шоу і телеглядачів. Доречним буде обмін команд ролями для того, щоб всі студенти були в рівних умовах і могли не лише ставити питання (телеглядачі), а й відповідати на поставлені тематичні питання (учасники шоу).

Надалі слід визначити ведучого, краще, щоб студенти зробили цей вибір самі, тоді і довіра, і активна участь у діалозі будуть вищими. Визначати і розподіляти ролі і питання для обговорення мають також студенти разом з викладачем. З одного боку, студенти зможуть задовольнити власні інтереси і потреби в спілкуванні, викладач – «охопити» під час обговорення необхідний навчальний матеріал. Такі шоу зазвичай проводять на заняттях з узагаль-

нення вивченого, коли студенти володіють і фактичним, і мовленнєвим матеріалом на рівні, який їм дозволить висловлювати власну думку і відстоювати свою позицію.

Метод «Риб'яча кістка» («Fish Bone») є доволі нестандартним і цікавим. Він допомагає студентам, працюючим в групі, побудувати повідомлення логічно, виокремити головне і другорядне, визначити послідовність викладення матеріалу тощо. Пояснимо цей метод. В «голові» виділяємо головну проблему, на верхніх кісточках студенти зазначають причину виникнення проблеми, на нижніх – формулюють факти, що розкривають суть проблеми. Метод «Риб'яча кістка» можна використовувати на різних етапах навчання. Це може бути метод роботи з текстом для читання, висловлювання з теми/підтеми, складання плану обговорення проблеми та ін.

Груповий метод «Обери позицію» є ефективним під час обговорення переваг і недоліків певної проблеми. Студентам пропонується проблемне питання. Вони розподіляються на 3 групи: перша група визначає переваги і голосує «За» проблему, друга – «Проти» і третя може бути групою студентів, які ще не визначилися, або арбітрами, які вирішують «долю» проблеми.

Висновки.

1. Питання використання групових методів навчання іноземної, зокрема англійської мови, є достатньо розробленим в науці і підкріплене на практиці. Вченими вивчалася ділова гра як групова форма взаємодії студентів, визначався методичний потенціал групової роботи, з'ясовувалася роль і місце групових методів навчання в освітньому процесі, надавалися методичні рекомендації з організації групової освітньої діяльності.

2. Групова робота виконує декілька освітніх функцій (активізує інтерактивну мовленнєву діяльність; навчає учасників нести відповідальність за прийняти рішення, надає автономію кожному; створює комфортний клімат на занятті, передбачає індивідуалізацію навчання і забезпечує почуття безпеки студентів).

3. Групова іншомовна взаємодія здобувачів вищої освіти сприяє розвитку в них загально-навчальних, психологічних та компенсаторних вмінь.

4. Основними принципами групового навчання є соціальна взаємодія, позитивна взаємозалежність, особиста відповідальність, рівна доля участі кожного студента.

Список використаних джерел

1. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / Під ред. О.М. Пехоти. К.: А.С.К., 2003. 255 с.
2. Остапчук О. Шляхи підвищення інноваційного потенціалу методичної роботи. *Шлях освіти*. 2002. №2. С. 9-15.
3. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. М.: Просвещение, 1991. 389 с.
4. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотній зв'язок. *Ідеальність: посібник для вчителя*. Х.: Основа, 2015. 112 с.

5. Дяченко-Богун М. Активні методи навчання у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. Випуск 14. С. 74-79.
6. Дьяченко В.К. Сотрудничество в обучении: О коллективном способе учебной работы: Книга для учителя. М.: Просвещение, 1991. С. 3.
7. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2002. 340 с.
8. Психолого-методические особенности развивающих методов обучения иностранному языку: межвуз. сб. науч. тр. / Отв. ред. Е. И. Исенина. Иваново: Ивановский гос. ун-т., 2002. 136 с.
9. Вулканова В. Сучасні технології навчання. *Директор школи*. 2007. №37. С. 5-9.
10. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К., 2002. 237 с.
11. Philips B.D. Role-playing games in the English as a Foreign Language Classroom. Taipei: Crane Publishing Ltd., 1994. 729 p.
12. Башкір О.І. Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. 2018. Вип. 60. С. 33-44.
13. Годованець Н.І., Леган В.П. Короткий огляд інтерактивних методів навчання іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Випуск 1 (40). С. 60-62.
14. Bashkir O.I. Modern formats of professional development of educational community. *Innovative solutions in modern science*, 2018. 3 (22). P.116-128.

Pashchenko Yu. P., Kolesnikov M. A. The Use of Innovative Group Methods of Teaching English in Higher Educational Establishments

Summary. The article describes the characteristics of the use of innovative group methods of teaching English to higher education students. The analysis of group methods development in modern science was carried out. It was shown the peculiarities and modern condition of professional training of future teachers to work. The study is aimed at testing the effectiveness of group methods of teaching English.

Key words: group methods, students of Higher Educational Establishments, teaching English language.